



Fig. 1. Toksværd. Ydre, set fra Sydøst.

V. H. 1929

TOKSVÆRD KIRKE

HAMMER HERRED

Den 15. Marts 1331 skænkede Biskop Johannes Nyborg af Roskilde med Domkapitlets Samtykke Kaldsretten, som han havde til Sognekirken i Toksværd, til Kannik Jens Kraak, og derefter hørte Jus patronatus til Præbendet Jacobi eller Bethlehem indtil 24. Okt. 1633, da Sidsel Parsberg, sal. Jens Sparres til Sparresholm, ved Mageskifte med Domkapitlet fik den overdraget¹. Kirken hører endnu til Sparresholm. Jens Sparre, der erhvervede Sparresholm 1607 og byggede Herregaardens Hovedbygning 1609, ejede altsaa ikke Kirken, men gjorde meget for dens Udsmykning.

Kirkebyen ligger ret nær ved Sognets Vestgrænse, Kirken i Byens sydøstlige Udkant paa en Kirkebakke i kuperet Terræn. Kirkegaarden har fra Bygningen til alle Sider Fald ned mod en sengotisk *Hegnsmur* af Kamp og Munkesten, der dog 1858 er udflyttet og ændret langs Sydsidens østre Del og desuden delvis fornyet 1868 og 1871 (Kaldsbog). Midt i Østmuren staar en sengotisk Portal af Munkesten (Fig. 4), fra o. 1500, med rundbuet Port og Dør; Køreporten kronet af Kamtakker, som baade udad og indad er blændingsprydede med et Cirkelfelt og nogle smaa, karvesnitbuede Rektangler. Adgangen til denne Port maa være nedlagt før 1791, sml. Byplanen Fig. 12.

Bygningen bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid med senromansk Vest-

forlængelse af Skibet samt tre Tilbygninger: Taarn og nordre Vaabenhus fra sengotisk Tid, Kapel ved Korets Nordside fra Renaissancetiden.

Den romanske Kirke er, saavidt det kan ses, opført af *Kamp* og *Fakse*kalk. Materialerne kan dog kun iagttages paa Taggavlens Indersider; over en Bjælkeafsats af Kamp bestaar Korgavlens hovedsagelig af smaa, kun o. 5—8 cm svære Kalkstensflækker, Triumfgavlens derimod overvejende af større Kampesten med enkelte Kalksten; begge Stensorter er ordnede i regelmæssige Skifter. Koret har ikke bevaret oprindelige Detailler. Skibet, hvis Murhøjde er o. 4,50 m, udvider sig godt en halv Meter mod Vest. Vaabenhuset synes at vise Placeringen af de oprindelige Døre, men hverken deres eller Vinduernes Former er

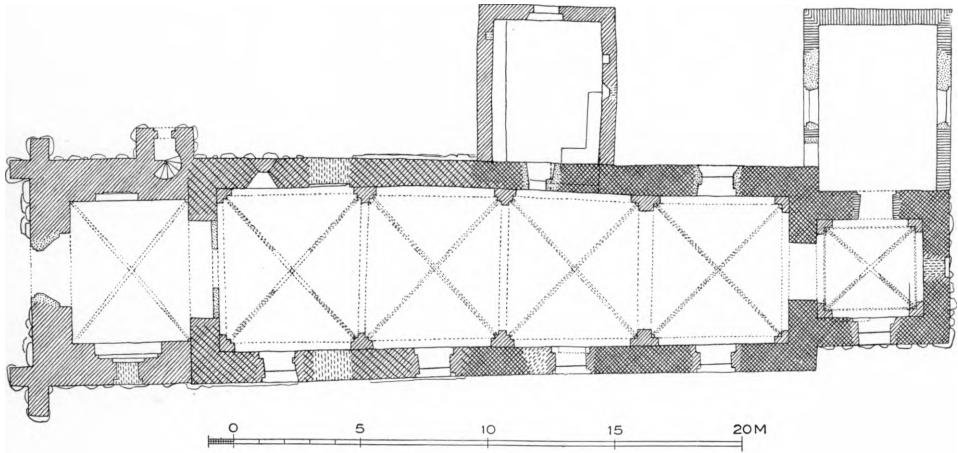
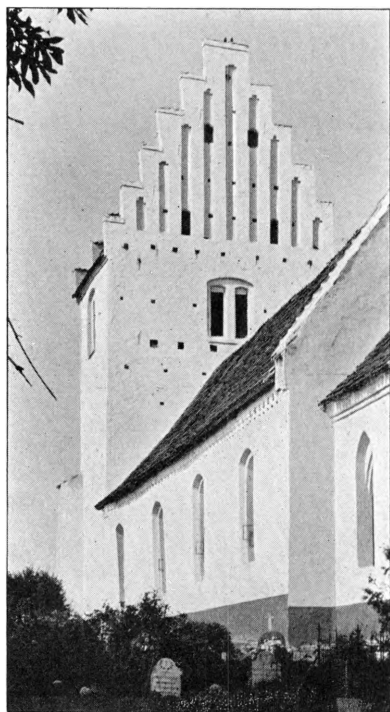


Fig. 2. Toksværd. Plan. 1:300. Maalt af Helge Holm 1914 (Aage Roussell 1930).

nu kendelige (sml. S. 720). Skibets Vestgavl er fuldstændig nedrevet, saaledes at man ikke kan bestemme dets oprindelige Længde, men denne har rimeligvis efter Sædvane været omtrent det dobbelte af Bredden, medens Forholdet nu, Vestforlængelsen medregnet, er henimod 4:1.1 det Indre er bevaret den runde Korbue, hvis Kragbaand har stærkt overpudsede Profiler, forskellige paa nordre og søndre Vange. Paa Triumfgavlens nu moderne pudsede Østside viste endnu 1914 en Rille i Murværket Korets oprindelige, lave Tag.

Den romanske Vestforlængelse er vistnok af lignende Materialer som den ældste Bygning, men med synlig Syld af raa Kamp og en uprofileret Sokkel af smaa, raat tilhugne Granitkvadre, o. 25 cm høje. I den vestre Taggavls Inderside er Graniten ret regelmæssig kvaderhugget. I Nordvæggen ses som Nicher den firkantede Norddør og tæt vest for denne et anseligt Vindue (ydre Højde o. 210 cm, og siddende godt 200 cm over Soklen).

Senere Ændringer og Tilbygninger. Af Kirkerummets gotiske *Hvælv* er det ældste, Korhvælv, fra o. 1400; det har hulkantede Kragled paa Vægpillerne,



C. A. J. 1907

Fig. 3. Toksværd. Taarnet, før Om-muringen 1918

dratiske Slutsten er her prydet med et svagt Relief, en Cirkel, hvori et Skjold med Murhammer og spydagtig Murske (Fig. 6). Ogsaa paa Oversiderne er Skibets Hvælv forskelligartede, men de har dog alle lette Overribber og Topblokke.

Rimeligvis samtidig med Overhvælvningen er *Vinduerne* blevet omdannede. Koret har faaet et slankt, spidsbuet Sydvindue, medens det oprindelige Østvindue er ommuret i gotisk Form med Spidsbue (nu Niche). Skibets fire Vinduer er fladbuede. I Sammenhæng med Hvælvslagningen er *Gesimserne* paamurede og Tagværkerne fornyede.

Bag Sakristiet er Korgesimsen vel forsvundet, men der er her bevaret et Savskifte. Skibet har Bloktandgesims, der ikke er helt gennemført paa Nordsiden. Paa

Rundstave langs de nedre Kappekanter og pærestavprofilerede Ribber, hvis øverste Toppe dog er murede af almindelige Bindere (brede Overribber og Topblok). Skibets fire Hvælv, fra henved 1500, er indbyrdes ret forskellige, men sikkert samtidige. I det østligste Fag har Vægpillerne Kragbaand med omkringløbende, uklar Karnisprofil, i de tre vestre Fag, hvor Pillerne er dobbeltfalsede, er Kragbaandsprofilen sværere, 2 Skifter høj med en Rundstav over Hulstav. Paa lignende Maade veksler de under Ribberne indskudte, firkantede Dværgpiller, der overalt hviler paa Kragbaandene uden Basis; i Østfaget er Kapitælerne formede som Menneskehoveder, i de andre Fag som en Binder med affasede Hjørner. Ribbernes Formstensprofiler veksler paa en noget anden Maade; i Østfaget er der en lille, spinkel Pærestav, i de to Midtfag og i Vestfaget en svær, rygget Stav, hvis Kant er afskaaret. I det sidstnævnte Fag er de øverste Ribbepartier af almindelige Sten, og den kva-



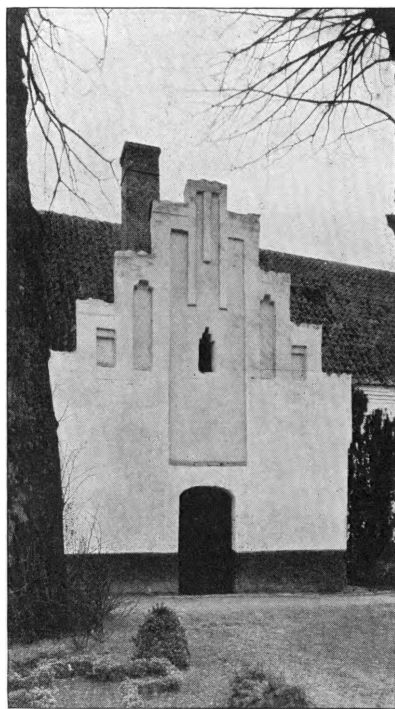
V. H. 1929

Fig. 4. Toksværd. Kirkegaardsportal.

Triumfgavlen er der bygget en glat Kam med en bred Toptinde over en Cirkelblænding, der dog er forsvundet ved Ommuring 1918.

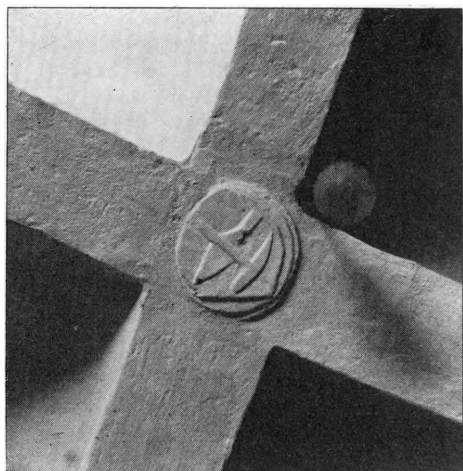
Den nu bag Taarnet skjulte vestre Taggavl, der ikke kan være samtidig med Vestforlængelsens nedre Mure, har Rester af Zigzagmuring i Murfladen, medens en spidsbuet Topblænding er forsvundet i ny Tid. *Tagværkerne* er sentmiddelalderlige, med Krydsbaand, der over Koret og over Skibets vestre Del er parallelle med Spærene, over Skibets østre Del af mere almindelig Type. De to første Afsnit har Stregnumre, det vestre Hulfjærns Streger og Tegn.

O. 1500 eller lidt senere tilføjedes Taarn og Vaabenhus, af tykke brede Munkesten i Munkeskifte. *Taarnet*, der er jævnbredt med Skibet, hviler over det mod Vest faldende Jordsmon paa flere Lag Syldsten og har ved hver af de to Vesthjørner et Par Støttestøtter med Afsats nær Toppen. Oprindelig har dog Støttestøtterne, i det mindste paa Vestsiden, naaet helt op til Gesimshøjden. Taarnet er, sidste Gang 1918, stærkt ombygget, saa at nu kun Nordsiden og Taarnrummet staar bevaret i oprindelig Skikkelse. Nordsiden, med mange Bomhuller, har enkelte Kridtstensbælter og et Par Rækker Kampesten. Taarnrummet, der nu tjener som Vaabenhus, har ind til Skibet en Spidsbue, hvori nu er indsat en Skillevæg; i de andre Vægge findes spidsbuede Spareblændinger, af hvilke den søndre har omsluttet et spidsbuet Vindue. Den nymodens Vestdør, fra 1861, har sikkert opslugt et oprindeligt Vestvindue. Det samtidige Taarnhvelvs Kvartstensribber gaar i Toppen over til Halvstensbredde og hviler i de to Østhjørner paa smaa Hjørnepiller, over hvilke der er gjort et Par karvesnitagtige Indskæringer i Ribbekerne. Trappehusets fladbuede Dør har i det spidsbuede Spejl et groft



V. H. 1932

Fig. 5. Toksværd. Vaabenhus.



V. H. 1929

Fig. 6. Toksværd. Slutsten i Skibets Vesthvæl.

Kridtstensrelief med et Kvindehoved, o. 25 cm højt. Vindeltrappens Spindel er helt af Kridtsten. Klokkestokværkets nu omdannede Glamhuller har været fladbuet tvillingdelte. Af de tretten-takkede Gavle har den østres ni Højblændinger alle været afsluttede med Trappestik. Paa Taarnets Sydside læses i Jernankre: C S 1799, paa Vestsiden: OB DWS 1918, henvisende til Sparresholms Ejere, Baron C. Selby og Godsejer O. Bang. I 1918 er der ved Taarnets Sydøsthjørne rejst en Støttepille svarende til Vesthjørnernes, og Vestgavlen har ved Ommuring faaet samme Udseende som den delvis fornyede Østgavl, hvis ældre Tilstand ses Fig. 3.

Vaabenhuset (Fig. 5), der nu er Materialrum, har fladbuet Dør, tilmuret, fladbuet Østglug og nitakket Gavl med Blændinger, hvis Gruppering er særegen, idet de tre midterste er samlede til en stor Midtblænding, som naar helt ned mod Døren, medens de ydre standser over de yderste Kamtakker. I Vaabenhusets Indre, hvis Fyrretræsbjælker ligger under Styrterum, findes murede Vægbænke og to smaa Vægnicher, af hvilke den ene har rundede Konsoller i de øvre Hjørner. Den til Vaabenhuset svarende Norddør er nu lukket af et Varmeværk.

Sakristiet, sikkert bygget som Gravkapel o. 1600 af Jens Sparre (sml. Forsvundne Gravminder), er af store Munkesten i Krydsskifte over Granitkvadre. I Øst og Vest har der, nordligere end de nuværende, været fladbuede Vinduer. Den nitakkede Nordgavl deles vandret af to Sandstensbaand, det nederste karnisprofileret, det øverste glat, omfattende en oval Gavlglug med Kasettebaand. Paa Flankemurene ses enkle Murankre, der fastholder de under Styrterum liggende Loftsbjælker. Rummet har en bred, fladbuet Dør til Koret. Loftet er nu glatpudset. Under Gulvet findes en Gravkælder med Tøndehvælv. 1804, da Synet krævede indsat to nye Vinduer, omtales Bygningen som Sakristi (Kaldsbog).

Kirken staar hvidkalket og teglhængt. I de aabne, 1854 ændrede Vinduer sidder linealgotiske spidsbuede Karme, de fleste af Træ. Taarnrummets Vestdør er fra 1861.

†*Glasmalerier*. S. Abildgaard har o. 1770 noteret, at fire Vaaben (Sparre, Basse, Parsberg, Sehested) og derhos »Her Jens Sparres Fæderne«, »Elizabet... Pasbergs Møderne 1616« stod indbrændt i Vinduet (se S. 720 og 723)².

INVENTAR

Alterbordet, der er muret op ad Korets Østvæg, er vistnok middelalderligt, men næppe det oprindelige. De cementpudsede Sideflader er sammenbyggede dels med en lavere Afsats, der mod Nord og Syd slutter sig til Korhvælvets Hjørnepiller, dels med et Par Piller, der bærer Altertavlen.

Alterbordsforside, i gotiserende Stil, fra o. 1550. Af Forsidens seks Fyldinger har de tre øvre Foldeornamenter, og Foldeværk findes ogsaa paa de lodrette Ramstykker mellem dem. Egetræet har oprindelig været snedkerstafferet med blaa og mønjerøde Bunde, derefter, o. 1575, malet med gul og rødlig Aadring paa Rammeværket, skiftende Zinober, Okker og Igrønt paa Fyldingsornamenternes Led og malede Foldeornamenter i de nedre, glatte Felter. I nyeste Tid, efter 1907, er disse Farver forvanskede ved Opmaling.

Altartavle i Højrenaissance, et Arbejde af »Baarse Herreds Snedker« fra henimod 1600. Oprindelig har Storfeltet været seksdelt mellem flankerende korintiske Søjler. Paa begge disses Postamenter er der Relieffer med Arkader, under hvis Muslingeskalbueenlille, med venstre Haand velsigende Mandsfigur. Storvingernes blandede Akantus-Kartoucheornamentik ender forneden i en Løvefod, foroven i en Pelikan med dens Unger. I Topstykkets to Felter er der kronede Skjolde, det ene med Rigs-vaaben, det andet med sam-



V. H. 1929

Fig. 7. Toksværd. Prædikestolshimmel o. 1615.



V. H. 1929

Fig. 8. Toksværd. Prædikestol 1606.

menslynget C F; maaske kan Tavlen være gjort 1588, da Frederik 2. døde og Christian 4. blev Konge. Topgavlen kronet af en lille Figur, den opstandne Frelser. 1861 blev Midtfeltet fjærnet og erstattet med en Baggrund for en Thorvaldsens Kristusfigur af Gips. Under brun Maling spores ældre Staffering.

Alterskranke fra 1817, af Smedejærn med runde Opstandere og Messingknopper. Paa den flade Haandstang er indhugget: »N de Bang Anno 1817«

og »1868« (da Opstillingen er blevet ændret).

Altersølv. Kalk, 21,5 cm høj, fra 1592. Den sekstungede Fod har en om-løbende, toliniet Indskrift med graverede Versaler: »Jacob Trolle³ Her Gregers Nielsen Her Hans Jensen Lauritz Gregersen Møl. Niels Jensen Jep Pedersen Anders Gedde Ano 1592 Poculum benedictioni(!) cui benedicimus nonne communicatio sanguinis Christi est panis quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est Corit 10« (»Velsignelsens Kalk, som vi velsigner, er den ikke Kristi Blods Samfund; Brødet, som vi bryder, er det ikke Kristi Legemes Samfund. Cor. 10.«).

I Fodranden to ens Mestermærker, sikkert en Næstvedguldsmids (= Olrik 604), under Foden indridset »XXXXX Lødt.« Paa en af Fodens Sider er fastnaglet et lille støbt Krucifiks. Sekssidet Skaft med graverede Sparrer i Rektangler, rund fladtrykt Knop med støbte og ciselerede Kartoucher, hvori to Kvindehoveder uden Hængeklæder og to skæggede Mandshoveder med Hængeklæder, samt støbte Kerubhoveder paa en smal Midtbort. Bægeret er oprindeligt. *Disk* med graveret Cirkelkors og Jesu Monogram; sikkert samtidig. *Oblatæske*, rund, 9,5 cm i Tv., paa hvis Laag er graveret to Vaaben, Sparre og Parsbjerg med Bogstaverne HIS og SPB (se S. 720) indenfor en Krands af spidse Blade; ingen Mærker. *Sygekalk* af kbh. Prøvesølv, 1862, 8,5 cm høj; Mestermærke: Møinichen. *Disk* med samme Mærke.



Fig. 9. Toksværd. Herskabsstol.

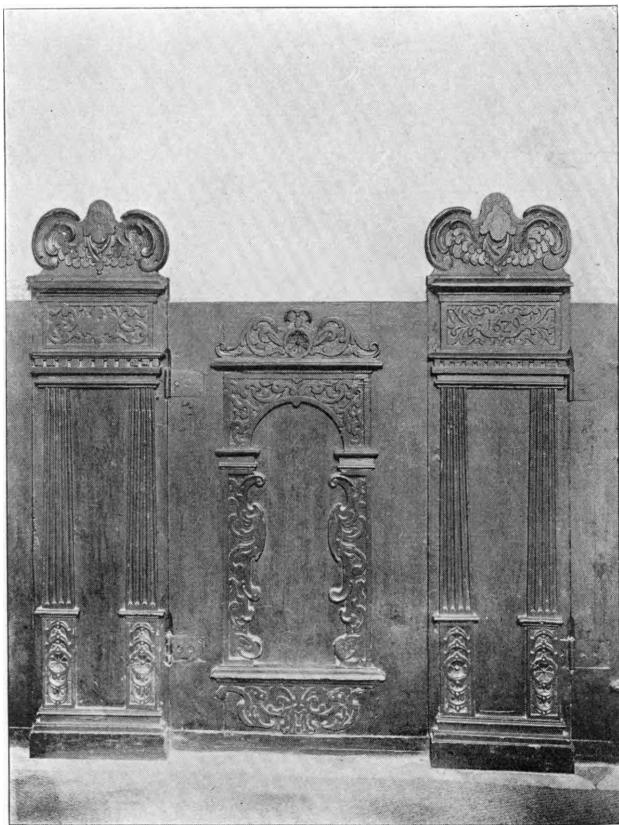
C. A. J. 1907

Alterstager, 38 cm høje, med balusterformet Skaft, fra omkr. 1600—25.

Døbefont af Granit, romansk, af een Sten, med svagt firkløverformet Kumme, der et Stykke under Overkanten har en spinkel Tovstav. Omkring Skaftet løber en kraftig Tovstav. Kummen er fyldt med Cement. Desuden findes en nymodens Træfont.

Fad af sydtysk Arbejde, Tvm. 57,5 cm, med Bebudelsen omgivet af Hjort- og Hundfrise, der gentages paa Randen.

Prædikestol (Fig. 8) i Højrennaissance fra 1606, vistnok fra det Schrøderske Værksted i Næstved. Oprindeligt har den været anbragt som Lectoriestol (sml. Valløby S. 307) tværs foran Koret, men den blev flyttet 1860 og det tilstødende Panel fjernet. Storfelternes fire Relieffer forestiller: Hyrdernes Tilbedelse, Kristus paa Korset (Krucifiksfiguren er fra 1800'erne) med Maria og Johannes, Kristi Opstandelse, og i et bredere Felt en kvindelig Herme under et Bueslag. Hjørnefigurene er: en Kvindeherme med Klæde over Hovedet, i højre Haand et Spir(?); Statuetter af Evan-



V. H. 1929

Fig. 10. Toksværd. Stolestade 1629.

gelisterne, og to Kvindehermer: Maadehold med Kande og Uskyld med Lam. Figurerne er stive, med brede Pander. I Gesimsfrisen er skaaret: »Verbum domini manet in æternum« (og malet Matth. 24.35). Det meget høje Postament har i Felterne rige Kartoucher; i et af Fagene er dog skaaret et Barn, der hviler paa et Kranium, et Timeglas, en Hane og derom i Cirkel: »Vigilate nescitis enim qva hora dominus vester venturus sit« (»Vaager, thi I ved ikke, i hvilken Time Eders Herre vil komme«). I Hængeornamenterne under Stolen er skaaret: »D N Johannes Joannis Pastor. Doctor Jonas Charicius Patronus Loci. Anno Domini 1606. Mense Augusto erectum« (»Hr. Hans Hansen Sognepræst. Dr. Jonas Charisius Stedets Patron³. I Herrens Aar 1606 i August

Maaned opsat«). Den lidt yngre ottekantede Himmel (Fig. 7), der paa Undersiden har en udskåret Sol, krones af anselige Topkartoucher, de tre med Vaaben: Sparre, Parsbjerg og Basse (sml. Stoleværk). Vaabnene viser, at Himlen ikke kan være ældre end 1607; rimeligvis er den gjort i det Schrøderske Værksted o. 1615. Under Stolens nymodens Overmaling spores Renaissancestaffering. Ved Kirkesynet 1842 nævnes, at Prædikestolen var anbragt lige over Kirkegangen og borttog Udsigten til Koret; Opgangen var højst besværlig, saa at Præsten formedelst det anbragte Bjælkeværk var nødsaget til næsten krybende at gaa ned ad samme (Kaldsbog).

Stoleværk. *Herskabsstolene*, i Senrenaissancetil, er gjort i det Schrøderske Værksted i Næstved o. 1610—15. Paa Gavlene er anbragt store Hermer (Kærlighed, Styrke, Retfærd og Klogskab) med vandret afskaarne Klædebon. Topstykkerne er formede som Adelsvaaben, holdt af Skjolddragere: Børn eller Vildmænd, der paa Hovederne bærer en Æggestavgesims med Topgavl. Vaabnene, i Sydrækken: Sparre og Parsberg, i Nordrækken: Sehested og Basse (Fig. 9), henviser til Jens Sparre til Sparresholm, gift med Sidsel Parsberg. Til Gavlene svarer to Sidepaneler med tungede, kasetteornamenterede Arkader, staaende bag de vestre Gavle. Fra samme Tid som Kirkens øvrige Stoleværk, 1629, stammer den søndre Herskabsstols Østpanel med tre Arkadefelter, samt tre tilsvarende Fyldinger (sikkert fra den nordre Stol, men nu opsat i Skibets Nordøsthjørne) og Herskabsstolens Dørfløje. *Stoleværkets* gamle Forpaneler (Fig. 10) er fuldstændig bevaret og bestaar, foruden Herskabsstolene, af 44 Gavlstykker og et tilsvarende Antal Døre. Gavlene har to riflede Pilastre, med fælles Gesims i Stedet for Kapitæler, og derover Topstykker med Englehoveder, hvis Ansigter alle er forsvundne. Dørene har Bueslag med fladsnittede Barokslyng af varierende Former. Paa en Gavl er indskåret SIH IHS, paa en anden Aarstallet 1629. Arbejdet er sikkert gjort af Henrik Snedker i Næstved. Sæder og Rygpaneler synes overalt fornyede. Nymodens Egetræsmaling (fra 1861).

†*Pulpitur* i Kirkens Vestende blev borttaget 1853—54 og 1860 (Kaldsbog).

†*Dørfløj* af Eg, med to store Felter, begge prydede med Sidevinger og det øvre med en Arkade ligesom Stoleværkets. Den har tidligere siddet i den nu lukkede Norddør mellem Vaabenhus og Skib og henlaa 1907 paa Vaabenhusloftet. 1631 forfærdigede Henrik Snedker i Næstved to Kirkedøre med smukt Panelværk; Mikkelt Murmester forhøjede Døraabningerne (Rgsk).

Lysekrone, metalstøbt, i Barokstil fra Slutn. af 1600'erne med stor Kugle,
2 × 8 Arme, 8 Pyntearme med Bruskbukler og som Topfigur en Engel med Skaalvægt. Af de øvre Arme mangler de fire. *Taarn-Urværk* fra 1700'erne.

Klokker. 1) Versaler under en Frise med Akantusværk, Vaser, vingede Kvinder, Blomster og Englehoveder: »Dum trahor audite voco vos ad gaudia

vitæ. Anno 1586 Matthias Benninck me fecit« (»Naar jeg trækkes, hører, jeg kalder Eder til Livets Glæder. I Aaret 1586 gjorde Matthias Benninck mig«).⁴

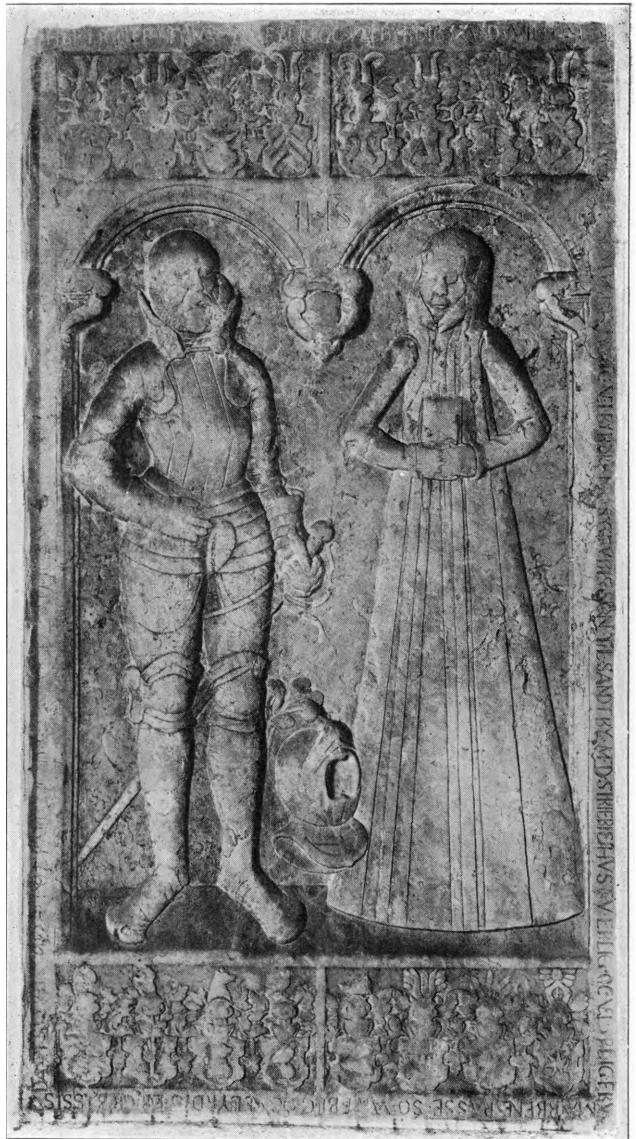
Hankene har skægede

Mandshoveder. Tvm. 98

cm. 2) Mellem Akantusborter: »Soli deo gloria me fecit Michael Carl Troschell Hof Glockengiser in Copenhagen Anno 1765«. Midt paa Klokkelegemet: »Denne Klocke er givet Anno 1764 af Sparrisholms Ejere til Togsverg(!) Kircke Her Krigsraad Lauritz Lauritz og Frue Jytte Kisstine Brysting«, længere nede: »Til Guds Ære og Meenighedens Forsamling«. Hankene har Form som Mandshoveder. Tvm. 118 cm.

GRAVMINDER

Gravsten. 1) Figursten (Fig. 11) over Villom Grube til Vinderop, Jens Grubis Søn til Sandby, og Hustru Marrene Basse, Erick Basis Datter til Sørup; han døde 2. April 1583 <hun døde 12. Jan. 1591>. De fordybede Versaler, der har været fyldt med en mørk Masse, er anbragt som Randskrift. De to Figurer, en Ridder i Rustning og hans Frue i Enkedragt, staar under Tvillingbuer. Foroven og forneden er Vaabenfriser med 2×8 Anevaaben. Gullandsk Kalksten, 198×112 cm, nu opsat i Taarnrummets Nordvæg. Næstved-Arbejde, vistnok af Gert Stenhugger. Ægteparrets Søn, som ændrede Slægtsnavnet, var den fornævnte Jens Sparre.



V. H. 1929

Fig. 11. Toksværd. Gravsten over Villom Grubbe, død 1583, og Hustru.

2) Andreas Christensen Lauritz, Herre til Sparrisholms to Døttre: Dorothea, født paa Sparrisholm 28. Jan. 1723, død 6. April 1723, og Dorothea Elisabeth, født 25. Okt. 1725, død 2. Febr. 1726. Fordybet Versaltværskrift; religiøs Randskrift. Ølandsk Kalksten, foroven tresidet afsluttet, 111×94 cm, nu i Taarnrummets Sydvæg.

3) Sognepræst Frederik Michael Lund, født i Gudme Præstegaard 23. Maj 1775, død i Toxværd 10. Febr. 1832. Neksøsandsten, nu i Taarnrummets Sydvæg.

Paa Kirkegaarden. 4) Granitsten, hvis Form efterligner et rundet Gravtræ, med stærkt hvælvet, for Enderne skraat afskaaret Midtparti indenfor en 5 cm bred Fodkant. Foroven fordybede Versaler: AKSID ANNO 1690. $112 \times 52-43$ cm.

5) Lauritz Lauritz, født her i Sielland 1657, Søn af kgl. Pensionarius over Vordingborg Amt Jens Lauritz og Barbara Vilders; efter Forældrenes Død levede han i Fællesbo med tre Søstre, indtil de to var døde og han 1708 skiftede med den efterlevende; forestod sin fædrene Arv Sparrisholm til 1720, »da han fik Dødens Bud ved et ulyksaligt Skud, som efter 8 Dages Smerte blev hans Banesaar«; testamenterede alle sin Midler til »sin gamle og nu med hannem hvilende tro Tjener« Anders Christensen. »Til sit Legeme efter Døden har han i Live udvalgt dette Hvilested, hvor det i en udhugget Stenkiste har faaet sin sidste Bolig«. Fordybet Tværskrift. Ølandsk Kalksten, 210×148 cm.

6) nu salig Cancelliassessor Anders Christensen Lauritz, født i Jylland 1665, Søn af Birkedommer til Jsøf(?) Christen Andersen og Dorthe Pedersdatter, »kom her til Landet« 1684, tjente 12 Aar hos Etatsraad Ove Rommel til Borrebye Gaard og Basnæs, var fra 1696 i 24 Aar Ridefoged hos Lauritz Lauritz til Nysø og Sparisholm, blev ved Testamente erkendt som sin Herres Arving saavel af Navn som af Formue, efter 2 Aars Proces tilkendt af Højesteret; samme Aar gift med Johanne Katrine Tornvig, i 21 Aars Ægteskab Fader til en Søn og to Døttre (begge døde før Faderen), 1733 Cancelliassessor; »for alle Tienere et flittig Mønster i Flid og Redelighed, for alle Hosbonder et rart Exempel i Dyd og Retsindighed«; død 8. April 1743. Stenen ligner Nr. 5 og er ligesom denne istandsat 1876.

7) Johanne Catharine Thornvig, Datter af Herredsfoged paa Møn Niels Andersen Viger og Dorothea Hansdatter, født 6. Nov. 1686, gift 20. Juli 1722 med Anders Christensen Lauritz, død 6. Sept. 1756.

Monument, paa Kirkegaarden, over Niels de Bang, Herre til Sparresholm, R. af D., født 20. Febr. 1786, død 30. Aug. 1815. Riflet Støtte af Nexøsandsten, kronet af Marmor-Urne.

I *Gravkælder*en under Sakristiet findes to rokokoprofilerede Kister, hvoraf den ene er til et Barn, samt to løse Blyplader:

1) »det i Livet elskverdige Barn« Christian Friderich Wedel Sparre, Søn af

Kammerherre Thomas Wedel Sparre til Sparresholm og Louise Sophie f. Comtesse Wedel Jerlsberg(!), født 14. Febr. 1785, død 2. Maj 1786; »han var et Mynster paa Fromhed i sine sunde Dage og paa Taalighed i sine liidende Dage«.

2) Frue ... Christine v. Beringskiold, født 27. Aug. 1724, Datter af ... v. Cappeln og ... Hald, gift med Magnus v. Beringskiold ... levende Sønner ... Stærkt ødelagt Indskrift.

Forsvundne Gravminder. I »Begravelsen i Kirken« stod 1758 to Kister:

†1) Fru Sidsel Parsberrig, sal. Jens Sparres til Sparridsholm, født paa Sandbyegaard 14. Maj 1585, Datter af Niels Parsberrig og Lisebeth Seested, død paa Sparridsholm 17. Aug. 1640.

†2) Christian Sparre til Sparridsholm, født paa Bahus 27. April 1625, død paa Sparridsholm 4. Dec. 1658. Efter en Optegnelse i Degnens Embedsbog hvilede i Gravkapellet Jens Sparre med Hustru og otte Børn.⁵

Et firdelt Anevaaben af Messing, fra Tiden o. 1650, der har hørt til en af disse Kister, var 1932 i københavnsk Antikvitethandel.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskab 1631 (LA). — Kaldsbog 1737—1830 (LA), 1842—81 (ved Embedet). — Præsteindberetning 1758 (LA). — Museumsindberetninger af C. A. Jensen 1907 (Inventar), Hugo Matthiessen 1911 og C. M. Smidt 1916. — Revideret af C. A. J. og V. H. 1929.

P. B. Grandjean: Gravskrifter fra Toksværd og Rønnebæk. Personalhist. Saml. II. 1913. S. 5—8.

¹ Repertorium Nr. 1613. Kronens Skøder I, 472. ² Notits af Abildgaard (NM). ³ Jacob Trolle fik 5. Juli 1588 og Dr. Jonas Carisius fik 14. Marts 1601 Breve paa Kanonikater ved Roskilde Domkirke (Kanc. Brevbøger). ⁴ Om Klokkestøberen Matthias Benninck fra Lybæk se C. Nyrop: KhS. 3. R. IV, 204 og Th. Hach: Lübecker Glockenkunde. Lüb. 1913. S. 211—18. ⁵ Grandjean, anf. Sted.

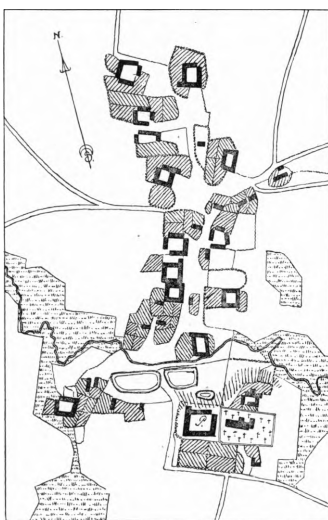


Fig. 12. Toksværd 1791.